

**ІСТОРИКО-ГЕНЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ІДЕЙ ВИХОВАННЯ
ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ**

П. О. СМОЛЯК, студент магістратури спеціальності «Освітні, педагогічні науки»

Р. В. СОПІВНИК, доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри педагогіки

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: rvsop@meta.ua

***Анотація.** У статті на основі історико-генетичного підходу розкривається проблема виховання лідерських якостей особистості. Показано еволюцію ідей щодо реалізації лідерського потенціалу людини. Наводяться думки філософів, учених-педагогів з найдавніших часів і до сьогодення про підготовку керівників-лідерів до виконання управлінських функцій. Подається інформація про праці педагогів новаторів, що присвячені проблемі розвитку лідерських якостей особистості. Узагальнюються відомості про дисертаційні дослідження сучасних, як українських, так і зарубіжних педагогів у розрізі означеної теми.*

***Ключові слова:** виховання лідерських якостей, реалізація лідерського потенціалу особистості, лідерство як особистісна цінність, історико-генетичний аналіз проблеми формування лідерських якостей.*

Актуальність (Introduction). Людство потерпає від різного роду криз, духовно-культурної, екологічної політичної, соціально-економічної. Гостро заявляє про себе ресурсна криза, зменшуються запаси чистої прісної води, вичерпуються енергетичні ресурси, світова цивілізація потребує трансформацій щодо енергетичного забезпечення, переходу на відновлювальні джерела енергії (сонячна, вітрова, коливання світового океану). З одного боку, для задоволення потреб зростаючого у кількісному плані народонаселення планети, слід впроваджувати сучасні технології промислового виробництва, генетично-модифіковані організми, з іншого боку, усе це посилює антропогенне і техногенне навантаження на довкілля, створює загрозу збереженню автентичності живої природи.

Загострена конкурентна боротьба у світі проектується і на національний рівень. Україна є частиною світового порядку. Війни за світові ресурси і світове панування на пряму торкнулись нашого народу. Анексія Криму, війна на південному сході України, людські і матеріальні втрати, розруха і соціальні проблеми, майже два мільйони внутрішніх переселенців. Усе це ті труднощі, які у найближчій перспективі доведеться вирішувати. Для цього потрібні непересічні особистості, організатори-управлінці, господарники-керівники, які будуть здатні вмотивувати і координувати широкі соціальні групи, мобілізувати інтелектуальний потенціал націй, об'єднувати народи, нації, людство та спрямовувати їх зусилля на вирішення гострих, кричущих проблем, що стоять перед світовою цивілізацією та Україною. Це може бути під силу особистостям наділеним лідерським потенціалом. З огляду на вище зазначене, важливо дослідити питання пов'язані з феноменом лідерства, його сутністю та особливостями, вихованням лідерських якостей особистості. Для цього доречно реконструювати еволюцію ідей мислителів минулого та учених-педагогів сучасності у контексті сформульованої нами проблеми.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Analysis of recent researches and publications). Різні аспекти виховання лідерських якостей особистості порушені в найновіших дослідженнях ряду українських авторів таких як: Д. Алфімов, О. Василькова, О. Косенчук, Ю. Кращенко, О. Маковський, Н. Мараховська, В. Мороз, А. Семенов, Р. Сопівник [1], Г. Тітова, В. Ягоднікова та ін.

Мета (Purpose) статі полягає в історико-генетичному аналізі ідей виховання лідерських якостей особистості.

Методи (Methods). У процесі дослідження застосовано наступні методи: аналіз наукової літератури з метою дослідження генези ідей щодо виховання лідерських якостей особистості, систематизація та узагальнення для генералізації ідей виховання за історичними епохами, вивчення передового педагогічного досвіду.

Результати (Results). Перші письмові роздуми про сутність провідних постатей у спільнотах находимо в працях мислителів доби стародавніх східних цивілізацій та античності. Наприклад, Сідхартха Гаутама Шикьямуні (623-524 до н. е.) писав: вище стоїть над іншими тільки мудрий, що володіє могутністю розуміння, плекає в собі добродійність, звільнився від міцних кайданів пристрасті і злоби. Китайський філософ Конфуцій (551-479 до н. е.) підкреслював [3, с. 8-10], що цивільні службовці перебувають на вищому щаблі державної піраміди. Звертаючись до питання зіставлення керівників і політичних лідерів, Конфуцій поділяв людей на здатних до управління та на інших, які відчують труднощі на цьому шляху. Керувати державою, згідно із Конфуцієм, покликані благородні мужі на чолі з імператором – «Синон Неба», причому поділ людей на вищих та нижчих не може бути подоланим. «Благородні» люди у нього відрізнялись від інших моральними якостями і знаннями, тобто лідерськими рисами. Конфуцій стверджував, що Сини неба (лідери) можуть володіти собою настільки, щоб поважати інших, як самого себе і поводитися з ними так, як ми бажаємо, щоб поводитися з нами.

Грецький філософ Демокріт (460-370 до н. е.) вважав, що в суспільстві перевагу над іншими отримують люди, наділені розумом і знаннями. Він зазначав: «Пристойність вимагає підкорення закону, владі і розумовим перевагам. Важко підкорятись гіршому, і за самою природою управляти властиво кращому» [1]. Мистецтво управління Демокріт називає найвищим з усіх мистецтв. Справжній лідер не може нехтувати ставленнями людей, завжди враховує їхню думку.

Платон у трактаті «Держава» запропонував три типи лідера: філософ – державний діяч, який управляє республікою на основі розуму і справедливості; військовоначальник – захищає державу і підпорядковує усіх інших людей своїй волі; ділова людина (ремісник) – забезпечує задоволення матеріальних потреб [2].

Арістотель, виділив три типи влади: монархію, аристократію і демократію як владу одного, небагатьох і багатьох відповідно, а Плутарх у своїх життєписах описав біографії відомих греків.

Епоха Відродження відзначалася розвитком філософських знань, та пануванням гуманістичних ідей. У цей період поряд із Томасом Мором, Томазо Кампанеллою, Себастьяном Брандтом, Еразмом Роттердамським заявляє про себе основоположник науки про політику Ніколо Макіавеллі (1469 – 1527). Він писав, що правитель може вдаватися до хитрості, обману, підступних інтриг, жорстокості, зради досягнення успіху. У своєму найвідомішому трактаті «Князь» Макіавеллі пише, що «...із усіх звірів нехай правитель (лідер) уподібниться двом: леву і лисиці. Лев боїться капканів, а лисиця вовків, відповідно треба бути подібним до лисиці, щоб вміти обійти капкани, і до лева, щоб відлякати вовків [3, с.13].

Особливий інтерес до проблеми лідерства появився у XIX ст. Г. Спенсер стверджував, що існують цілі народи, які є за своїм характером рабськими і які захоплюються кожним хто вирішить взяти владу над ними.

Чезаре Ломброзо зауважував, що консервативне людство для того щоб розвиватись потребує для натхнення особливих людей – героїв, енергійних, але психічно ненормальних (Магмет, Лютер, Конт, Шопенгауер). Серед них зустрічаються чисті метоїди (щиро вірять у своє божественне призначення, напівбожевільні самозванці, лідери масових рухів) так і лицемірні обманщики натовпу, які переслідують власні цілі. Головна ідея Ч.Ломброзо, що лідерство – це патологія психіки [4].

Т. Карлейль у праці «Герої і героїчне в історії» (1841 р.) проголосив культ героїв –

великих людей біографії яких і становлять історію людства і які володіють унікальними якостями: мудрістю, відвагою, самобутністю мови і вчинків, щирістю і покірністю (відносно стоячих вище них). Це дозволяє їм бути посередниками між світом людей і божествами.

Френсіс Гальтон є основоположником теорії рис, писав про спадковість таланту у тому числі і лідерського. Вважав, що рабські схильності – ухилення від відповідальності і самостійності характерні для пересічних людей і є результатом їх стадного життя. Гальтон писав, що вожаки відрізняються природними якостями (зріст, порода) [3].

За Г. Тардом лідер володіє чарівністю при допомозі якої впливає на натовп. Лідер гіпнотизує масу (сугестія) використовуючи її прагнення наслідувати героя і бути подібним на нього (натовп любуючись вождем любить сам собою) [4].

Російський дослідник лідерства Н. Михайловський героєм вважав ту людину, яка здатна найшвидше зробити те, чого бажає натовп. Лідер – рішучий, може своїм прикладом повести за собою (неважливо на яку справу). За Н. Михайловським герой наділений такою якістю як «незвичність» (він не повинен спостерігатись у звичайних життєвих ситуаціях «немає пророка у своїй Вітчизні») [4].

До початку ХХ ст. різні вчені виділили 51 якість властиву лідеру. Найчастіше зустрічаються такі 8: 1) патологія психіки; 2) розум (видатний або обмежений); 3) чарівність; 4) рішучість; 5) сміливість; 6) самобутність; 7) красномовність і вміння переконувати; 8) переслідування особистої вигоди.

Серед представників психоаналізу варто виділити А. Адлера, який пояснює появу лідера прагненням індивіда до зверхності над іншими як компенсацію своєї неповноцінності, наявності певних вад (Карл 12, Наполеон, Ленін – низького зросту, Гітлер – низький зріст, фізичні вади, неврологічна хвороба; Калігула – психічно хворий, Сталін – недорозвинена ліва рука, Жанна д'Арк – психічно ненормальна, Франклін Делано Рузвельт – після перенесеного поліомеліту хворів паралічем ніг) [5].

М.Вебер ввів поняття харизматичного лідерства, що означає магічний, надприродний вплив вождя на маси, здатність заряджати своєю енергією оточуючих, впливати на них своїм прикладом. Характеристиками харизматичності на думку М. Вебера є: обмін енергією (взаємопідживлення між натовпом і лідером); гіпнотизуюча зовнішність; незалежність характеру; хороші риторичні здібності; комфортне сприйняття факту вшанування власної персони; манера триматися.

У другій чверті ХХ ст. розвивається персонологія (наука про особистість) в рамках якої обґрунтована теорія лідерських рис (Г. Олпорт, Р.Кеттел, Г.Айзенк). Риса розумілася як стійка особливість людини поводити себе подібним чином в різних ситуаціях. В лідерології теорія рис об'єднала багатьох дослідників (Є.Богардус, Є.Хантер, А.Джордан, Т.Ньюком, Ф.Лемінг, Дж. Бернارد та ін.). Здатність до лідерства розглядалася як особлива властивість обдарованої особистості, яка забезпечує індивіду центральне положення влюбій групі і в різних ситуаціях.

В рамках теорії рис так і не вдалось виділити ті якості особистості, які забезпечують їй абсолютне домінування в інтерперсональних стосунках. Відповідь на це питання частково віднайдено за допомогою ситуативного підходу. Підкреслювалось, що тип лідера залежить від типу групи і тих задач, які він вирішує. Розквіт ситуаційного підходу припадає на 1950-1960 рр. Не виявивши універсальних, постійних рис (вважали, що їх неможливо виявити) представники цього напрямку кинулись в другу крайність: лідерство бачилось змінним від ситуації до ситуації, що могло привести до втрати його специфіки.

В 60-их роках ХХ ст. в США з'являється теорія «Ймовірнісна модель лідерської ефективності Ф.Фідлера». Особливістю даної теорії є те, що показником успішності лідера є групова продуктивність. Фідлер поділяв лідерів на ефективних і неефективних і ввів поняття «риси лідерської ефективності» (вплив лідера на групу). Лідер повинен був визначити найкращого і найгіршого співробітника. Якщо оцінка між найкращим і найгіршим різко диференціювалася – то лідер визначався як «орієнтований на задачу». Якщо

оцінка була приблизно однаково висока, то лідер вважався «орієнтованим на взаємовідносини» [4, с.83].

Р.Блейк, Дж. Моутон розробили менеджерську решітку на основі якої виводили різні стилі лідерства. Виділялись два вектори лідерської поведінки: 1) турбота про людей; 2) турботу про виробництво і продуктивність. Комбінації цих векторів дають п'ять стилів лідерської поведінки: 1) «страх перед бідністю» (організація роботи так, аби уникнути саморозпуску); 2) «сільський клуб» (хороші взаємовідносини з людьми, мінімальна турбота про виробництво). 3) «влада – підкорення» (турбота про виробництво, ігнорування міжособистісних проблем); 4) «організаційне управління» (досягнення оптимальних результатів при балансі турботи про виробництво і людей). 5) «командне управління» (максимум уваги до продуктивності і людей, в результаті чого формується єдина команда кожен член якої свідомо бере участь в управлінні досягаючи цілей організації) [3, с.53].

Варто звернути увагу на гуманістичні підходи до трактування лідерства наприклад у рамках концепції сервант-лідерства (Р.Грінліф). Це лідер, який обслуговує послідовників, лідер-слуга. Існує і інший тип лідерства – деструктивний, негативний, антигуманний. Це антипод конструктивного лідерського стилю. Поняття деструктивний лідер ввів норвезький вчений С.Ейнарсен. Він зауважував – деструктивний лідер популярний, але не лояльний, руйнівний, тиранічний. Є різні типи взаємовідносин менеджера і підлеглого у рамках деструктивного лідерства: 1) асоціюється з боєм биків, називається «булінг», груба тональність висловлювань, інколи із застосуванням фізичної сили. Поведінка такого лідера є джерелом засмучення, гніву, фрустрації, розчарування. 2) «мьобінг» – психологічний терор, насилля, якому піддаються працівники певної організації [1]. До мьобінгу ніколи не вдаються істинні лідери, він веде до безлічі згубних наслідків: зниження продуктивності праці, часті захворювання персоналу, нездорова психологічна атмосфера.

У системі координат екзистенціалізму, лідерство – це самореалізація власного потенціалу з орієнтацією на пошук вищих життєвих смислів (творча діяльність, любов, цінності ставлення), а також відповідальність за власні дії і позицію, а також за послідовників, які перебувають під впливом лідера («Щосекунди доводиться вирішувати ким бути», «ми відповідальні за тих, кого приручили») [5].

Важливо враховувати ці теорії лідерства при організації виховної роботи у закладах вищої освіти [6], де особистість має досягати акме у професійній компетентності, громадській активності та організаторській діяльності. Важливу роль у педагогічному супроводі становлення лідера має відігравати наставник академічної групи [9]. Його робота має ретельно плануватись і програмуватись з дотриманням алгоритмічності, коли з першого по четвертий курси навчання послідовно досягаються відповідні результати вихованості (психологічні утворення особистості, що корелюють із лідерським якостями) [10]. Лідерство має розглядатись як особистісна цінність, національне надбання (герої історії) [8].

Так склалось, що 90% усіх досліджень лідерства виконані в рамках однієї культури (європейсько-американської), де проживає 7% населення планети, тому у 90-их роках ХХ ст. започатковані крос-культурні дослідження, які стверджують, що сутність лідерства змінюється в залежності від культурного середовища.

Варто зауважити, що в останні роки в Україні приділялась значна увага проблемам виховання лідерських якостей. Захищено ряд дисертаційних праць, а саме: Д. Алфімов – формування лідерських якостей школярів; О. Василькова – висвітлення феномену неформального лідерства серед учнів професійно-технічних училищ; О.Косенчук – соціально-педагогічні умови формування лідерських якостей старшокласників у діяльності учнівського самоврядування; Ю. Кращенко – виховання лідерських якостей майбутніх учителів у системі студентського самоврядування; О.Маковський – формування лідерських якостей майбутніх офіцерів; Н. Мараховська – педагогічні умови формування лідерських якостей майбутніх учителів у процесі вивчення дисциплін гуманітарного цик-

лу; В.Мороз – організаційно-педагогічні умови виховання лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів у процесі діяльності органів студентського самоврядування; А.Семенова – виховання лідерських якостей молодших школярів засобами рухливих ігор; Р.Сопівник – формування лідерських якостей майбутніх фахівців агропромислової галузі; Г.Тітов – підготовка майбутніх учителів фізичної культури до формування спортивних лідерських якостей в учнів основної школи; В. Ягоднікова – формування лідерських якостей учнів старших класів в контексті особистісно-орієнтованого виховного процесу школи та інші.

Висновки і перспективи (Discussion). Людство цікавилось проблемами лідерства, підготовки, виховання лідерів з найдавніших часів. Ще в добу Стародавнього Сходу лідерство асоціювалось з особистісними якостями, наприклад древні єгиптяни приписували своєму імператорові такі божественні ознаки, як «владне висловлювання в устах», «розуміння в серці». Глибокі міркування щодо лідерства знаходимо у Сідхартхи Гаутама Шикьямуні, Конфуція, Демокріта, Платона, Аристотеля, М. Цицерона, В. Мономаха, Т. Мора, Т. Карлейля, Г. Спенсера, Ф. Ніцше, Г. Лебона, М. Вебера та ін. В добу Відродження, Нового та Новітнього часу з'явилися такі теорії лідерства: макіавеллізму, марксистська, лідера-надлюдини, пасіонарності, рис, харизматичного лідерства, поведінкова, психологічна (фрейдизм), мотиваційна, обслуговуючого лідерства, деструктивного лідерства, ціннісного обміну, ймовірнісна модель Ф.Фідлера, «решітка» Блейка-Моутона та інші. Майже всі теорії зосереджують увагу на якостях, які детермінують відповідний лідерський стиль та міру ефективності як формального, так і неформального лідера, про що свідчать найновіші дослідження вітчизняних учених.

Перспектива подальших досліджень може включати питання щодо визначення методологічних засад виховання лідерських якостей студентів університетів наук про життя і навколишнє середовище.

Список використаних джерел

1. Сопівник Р.В. Еволюція ідей відбору та формування якостей лідера у процесі фахової підготовки майбутніх аграріїв // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В.Гнатюка. Серія: Педагогіка. – 2012. – №3. – С. 13-18
2. Сопівник Р.В. Ретроспективний аналіз основних теорій лідерства / Р.В.Сопівник // Вісник Національного університету оборони України. – 2012. – Вип. 4 (29). – С. 104–109.
3. Сопівник Р.В. Виховання лідерських якостей студентів аграрних вищих навчальних закладів : [монографія] / Р.В.Сопівник. – К.:«ЦП «Компринт», 2012. – 500 с.
4. Бендас Т. В. Психологія лідерства: учеб. пособ. / Бендас Т. В. – СПб. : Питер, 2009. – 448 с.
5. Сопівник Р.В. Ціннісні орієнтири екзистенціалізму в контексті виховання особистості. // Духовність особистості: методологія, теорія і практика: Збірник наукових праць. – 2015 - . Вип. 2 (65). – С. 164-173.
6. Сопівник Р. В. Експериментальна робота з удосконалення виховної роботи зі студентською молоддю / Р. В. Сопівник, І. В. Сопівник // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України / Серія «Педагогіка, психологія, філософія». – 2010. Вип. 155, Ч.1. – С. 282–286.
7. Сопівник Р.В. Планування виховної роботи у вищому навчальному закладі // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Педагогіка, психологія, філософія». – 2016. – № 239. – С. 229-234.
8. Сопівник, Р. В. Виховання і самовиховання на засадах національно-патріотичних цінностей: методичний посібник для студентів і науково-педагогічних працівників аграрних і природоохоронних ВНЗ [Текст] / Р.В. Сопівник, Г.В. Петрів– К.: «ЦП «Компринт», 2014. – 185 с.
9. Сопівник Р.В. Виховання особистості майбутнього фахівця агропромислової галузі крізь призму функцій наставника академічної групи // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Педагогіка, психологія, філософія». – 2015. – № 220. – С. 172-182.

10. Ніколаєнко С.М., Шинкарук В.Д., Рудень Д.М., Сопівник Р.В., Сопівник І.В., Петрів Г.В., Кушнір А.О., Мойсєєв В.В., Давидова О.П. Програма виховання студента: «Фахівець, громадянин, патріот». Навчально-методичний посібник / С.М.Ніколаєнко, В.Д.Шинкарук, Д.М.Рудень, Р.В.Сопівник, І.В.Сопівник, Г.В.Петрів, А.О.Кушнір, В.В.Мойсєєв, О.П.Давидова. – К.: «ACS-ACTIVE» 2016. – 76 с.

11. Шинкарук Л.В. Конструювання кластеру особистісних якостей бізнес лідера: зарубіжний і національний досвід / Л. В. Шинкарук // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України / Серія «Педагогіка. Психологія. Філософія». – К.: Міленіум, 2016. – Вип.239. – С. 286-292.

References

1. Sopivnyk R.V. Evoliutsiia idei vidboru ta formuvannia yakosteï lidera u protsesi fakhovoi pidhotovky maibutnix ahrariiv / R. V. Sopivnyk // Naukovi zapysky Ternopil'skoho natsionalnogo pedahohichnogo universytetu imeni V. Hnatiuka. Serii: Pedahohika. – 2012. – № 3. – S. 13–18.

2. Sopivnyk R.V. Retrospektivniy analiz osnovnih teoriy liderstva / R. V. Sopivnyk // Visnik Natsionalnogo Universitetu Oboroni Ukrayini. – 2012. – Vip. 4 (29). – S. 104–109.

3. Sopivnyk R.V. Vihovannya liderskih yakostey studentiv agrarnih vischih navchalnih zakladiv: [monografiya] / R.V.Sopivnyk. – K.:«TSP «Komprint», 2012. – 500 s.

4. Bendas T. V. Psihologiya liderstva: ucheb. posob. / Bendas T. V. – SPb. : Piter, 2009. – 448 s.

5. Sopivnyk, R.V. (2015) Tsinnisni oriientyry ekzystentsializmu v konteksti vykhovannia osobystosti [Valuable orientations of existentialism in the context of the education of the person] Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka: Zbirnykh naukovykh prats, 2 (65), 164-173.

6. Sopivnyk, R. V., Sopivnyk I. V. (2010) Eksperymentalna robota z udoskonalennia vykhovnoi roboty zi studentskoiu moloddu [Experimental work on improvement of educational work with students] Naukovi visnyk Natsionalnogo universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy / Serii «Pedahohika, psykhologhiia, filosofiia», 155/1, 282–286.

7. Sopivnyk, R. V. (2016) Planuvannia vykhovnoi roboty u vyshchomu navchal'nomu zakladi. Naukovi visnyk Natsional'nogo universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Serii «Pedagogika. Psykhologiya. Filosofiya», 239, 229-234.

8. Sopivnyk, R. V. Petriv, H.V.(2014). Vyhovannia i samovyhovannia na zasadakh natsionalno-patriotychnykh tsinnostei: metodychni posibnyk dlia studentiv i naukovopedahohichnykh pratsivnykiv ahrarnykh i pryrodookhoronnykh VNZ [Vyhovannia i samovyhovannia na zasadakh natsionalno-patriotychnykh tsinnostei: metodychni posibnyk dlia studentiv i naukovopedahohichnykh pratsivnykiv ahrarnykh i pryrodookhoronnykh VNZ] . Kyiv: Kompynt, 185.

9. Nikolaienko S.M., Shynkaruk V.D., Ruden D.M., Sopivnyk R.V., Sopivnyk I.V., Petriv H.V., Kushnir A.O., Moisieiev V.V., Davydova O.P. Prohrama vykhovannia studenta: «Fakhivets, hromadianyn, patriot» [Student education program «specialist, citizen, patriot»]. Kiev: «Kompynt», 76.

10. Shynkaruk, L.V. (2016) Konstruiuvannia klasteru osobystisnykh yakosteï biznes lidera: zarubizhnyi i natsionalnyi dosvid [Designing a cluster of personal qualities of a business leader: foreign and national experience]. Naukovi visnyk Natsionalnogo universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Serii «Pedahohika. Psykhologhiia. Filosofiiia». 239. 286-292.

ИСТОРИКО-ГЕНЕТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ИДЕЙ ВОСПИТАНИЯ ЛИДЕРСКИХ КАЧЕСТВ ЛИЧНОСТИ

П.О.Смоляк, Р.В. Сопивнык

Аннотация. В статье на основе историко-генетического подхода раскрывается проблема воспитания лидерских качеств личности. Показана эволюция идей по реализации лидерского потенциала человека. Приводятся мнения философов, ученых-педагогов с древнейших времен и до сегодняшнего дня о подготовке руководителей-лидеров, формирования их готовности к выполнению управленческих функций.

Подается информация о работах педагогов новаторов посвященных проблеме развития лидерских качеств личности. Обобщаются сведения о диссертационных исследованиях современных, как украинских, так и зарубежных педагогов в разрезе обозначенной темы.

Ключевые слова: воспитание лидерских качеств, реализация лидерского потенциала личности, лидерство как личностная ценность, историко-генетический анализ проблемы формирования лидерских качеств.

HISTORICAL-GENETIC ANALYSIS OF IDEAS OF EDUCATION OF LEADER'S QUALITY OF PERSONALITY

P.O. Smolyak, R.W. Sopiwnik

Annotation. The article on the basis of the historical-genetic approach reveals the problem of educating the leadership qualities of the individual. The evolution of ideas on the realization of the human potential is shown. The views of philosophers, scientists and educators from the earliest times and up to the present day on the training of leaders-leaders, formation of their readiness to perform managerial functions are given. The information about the works of innovator teachers devoted to the development of leadership qualities of the person is given. Information about the dissertational researches of modern, both Ukrainian and foreign teachers is summarized in the context of the marked topic.

Key words: education of leadership qualities, realization of the leader's potential of the personality, leadership as a personal value, historical and genetic analysis of the problem of the formation of leadership qualities.

УДК 378.147 (477)

ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ МОРСЬКИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ (70-ті – 80-ті рр. ХХ СТОЛІТТЯ)

А. О. СОЛОДОВНИК, аспірант кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Комунальний вищий навчальний заклад «Херсонська академія неперервної освіти»

E-mail: anastasiasolodovnik@gmail.com

Анотація. У статті акцентується увага на тому, що у педагогічній науці ХХІ століття актуальним стає питання оновлення мети, змісту, форм, методів та засобів професійної освіти. Наголошується, що вирішення цього питання неможливе без трансформації фізико-математичної підготовки молоді з урахуванням тенденцій VUCA-світу. Зазначається, що у сучасному мінливому світі важливо враховувати педагогічний досвід минулого для збереження традицій вітчизняної педагогіки в процесі модернізації української системи освіти. Метою статті є дослідження розвитку фізико-математичної підготовки студентів морських навчальних закладів України в 70-ті – 80-ті рр. ХХ століття. Для досягнення мети обрано наступний комплекс методів: конкретно-пошуковий, історико-порівняльний, порівняльно-зіставний методи та ретроспективний аналіз літератури й архівних документів. За результатами дослідження визначено групу чинників, які зумовили бурхливий розвиток фізико-математичної підготовки студентів морських навчальних закладів України в досліджуваний період. До провідних тенденцій розвитку фізико-математичної підготовки студентів морських навчальних закладів України в 70-ті – 80-ті рр. ХХ століття віднесено: збільшення в об'ємі навчального часу загальноосвітнього циклу частки годин на вивчення фізико-математичних дисциплін; актуалізація проблеми низької успішності курсантів морських навчальних закладів із вищевказаних дисциплін та розробка шляхів її розв'язання; впровадження в навчально-виховний процес з фізики, математики і хімії елементів програмованого навчання та технічних засобів; активізація методичної роботи циклових комісій фізико-математичних дисциплін. Перспективи подальших науково-